

«Այսօր կամ վաղը կամ միևս օր Երուսաղէմ երթար... որովհետեւ պէտք չէ որ մարգարէն կորսուի Երուսաղէմէն դուրս»:

Եւ ո՞վ կրնայ ըմբռնել սաստիկութիւնը սիրախառն գորովի և աղեկաուր ցաւի որ Յիսուսի խօսքերէն կը յորդի. «Ահ, Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, մարգարէներուն կոտորիչ և Առաքեալներու քարկոծիչ, քանի՜ անգամ ժողովել ուզեցի զաւակներդ՝ ինչպէս հաւն իր ձագերը, և դուք մերժեցիք: Ահա ձեզի կը թողում ձեր տունը աւերակ... բայց ըսեմ ձեզի որ զիս ալ պիտի չտեսնէք՝ մինչեւ որ ըսէք. Օրհնեալ ըլլայ նա, որ Աստուծոյ անունով կու գայ»:

Եւ եկաւ Նա, յաղթական՝ ինչպէս արքայ, սիրող և սիրարկու՝ որպէս կաթողին հարազատ, բայց խոցուած ու արտասուալից միանգամայն:

Գեղեցիկ օր մ'էր, վիպական գեղեցկութեամբ:

Վաղորդայնը սիրոյ սեղանի մը՝ ուր զոյգ սիրելիներ ընդերկար զիտած էին զիրար. մին՝ այնինչ վերադարձած անդրաշխարհէն, աստուածային արցունքի գնով. մինչ միւսը՝ նոյնինքն կենդանացուցիչը՝ մահուան խորհուրդներով տիրօրէն համակուած, տիրութիւն մը խառն ամբաւ ուրախութեամբ, ինչպէս կ'ըլլայ սիրաբ անոր՝ որ սիրած բարեկամի մը համար կրել է մտադրեր:

Չատկի տօնը մօտ էր. տօնը՝ նուիրուած Փարաւոնի գերութենէն ազատութեան: Եւ Հրէաստանի սահմաններէն զատ սփռուցի հրեաներու բազմութիւն մ'ալ խոնուած էր Երուսաղէմ, ցանցառ թուովը նաեւ հեթանոսներու, որոնք Իսրայէլի յոյսերէն տարուած կը թուէին:

Եւ հոն փողոցներուն մէջ ալէտատան բազմութիւնը կ'օրորուէր խորհուրդներով... ու թափօրներու պէս կ'անցնէին անոր առջեւէն տեսարանները յաղթական ելքին գերութեան երկրէն, Սողոմոնեան տաճարն ու իր փառքերը անպատում դրուագներով... ու կ'երթային կարծես փշրուելու ժայռի մը դէմ որ Հռոմն էր իր լէգէոններով անպարտելի:

Ու անսահման ատելութեան հետ ընդդէմ այդ բռնաբարող ուժին՝ անզուսպ տենչը ազատութեան իրենց աչքերուն առջեւ կ'ուրուագծէր վերադարձը Գաւթի հզօր արքայութեան, ուր Երուսաղէմ պիտի վերանար, բարձրանար և փառաւորուէր հարըսքայութեան, ուր Երուսաղէմ պիտի վերանար, բարձրանար և փառաւորուէր հարըսքայութեան և փառքի մէջ. և Եսայեան տեսիլները կարծես պահ մը կ'իրականանային. Երուսաղէմ լոյսի մէջ ողողուած, ցիրուցան հրէութիւնն անոր պարիսպներուն մէջ ժողովուած աշխարհիս չորս ձագերէն. և հոն թափուած ծովերու, ազգերու և ժողովուրդներու բոլոր հարստութիւնը:

Եւ կարաւաններ ուղտերու երամակներուն՝ որոնք կը զիմէին Մաղիամու, Գեփայ և Սաբայի երկիրներէն, բերելով ոսկի, կնդրուկ և ալուանքներ՝ փոխարէն ստանալու համար աւետիսը Աստուծոյ փրկութեան:

Եւ այլազգիներ իրենց թագաւորներով պիտի կանգնէին պարիսպները... որովհետեւ բարկութեան ժամանակն անցած էր, ու հասեր էր ողորմութեան ժամը:

Եւ բաց էին գիշեր ցորեկ յաղթական դռներն Երուսաղէմի պարիսպներուն՝ ուսկից ազգեր ներս կը կրէին ամէն բարութիւն:

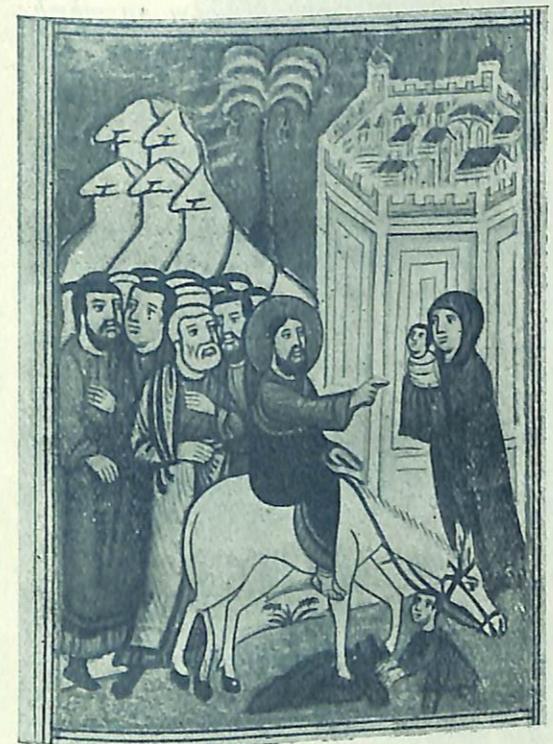
Բայց երա՞գ էր այդ ամէնը, այդ ամէնը Աստուծոյ պատգամով՝ մարգարէներու բերնով քարոզուած...:

Միթէ ժամը չէր խորտակելու հեթանոսութեան շղթաները...:

Եւ ժողովուրդը այդ մոգիչ երազին մէջ լսեց ձայն մը որ կը շրջէր քաղաքին փողոցներուն մէջ թէ Յիսուս Երուսաղէմ կը մտնէ. ու իր բարի հաւատքով թեւատարած՝ խուժեց քաղաքին պարիսպներէն դուրս. առաւ արմաւենեաց ոստիք, և ընդ

առաջ զիմելով անոր՝ ներշնչուած հոգեկան խոր ազդեցութենէ մը սկսաւ աղաղակել բարձրաձայն. «Օրհնեալ՝ որ կու գաս Աստուծոյ անունով, Իսրայէլի թագաւոր»:

Եւ Յիսուս անհուն բերկրանք մը զգաց այդ աղաղակներէն, էջ մը գտած՝ նստաւ անոր վրայ, ու դէպ ուղիղ Երուսաղէմ կ'երթար... խանդավառ ժողովրդեան բարի

Յիսուս Երուսաղէմ կը մտնէ (Նկար՝ 1578ի Շարահանի մը)

աչքին ճանաչեց Քրիստոսի աստուածութեան լոյսը, ու անոնք աննախանձ տեսան Իսրայէլի Փրկիչն ու արքան: Երգ, աղաղակ, օրհնութիւն Աստուծոյ, օրհնութիւն Գաւթի որդւոյն... Եւ ոստեր էին որ կը կուտակուէին յաղթական արքայի ճամբուն վրայ, ձեր և մանուկ կը խայտային. շատեր իրենց հանդերձները կը փռէին ճամբուն վրայ, ուսկից պիտի անցնէր Գաւթի որդին: Եւ սրբազան գինովութեամբ անդադար կ'աղաղակէր կուտակուող ժողովուրդը առջեւէն ու ետեւէն՝ «Օրհնութիւն Գաւթի որդւոյն, օրհնեալ ըլլայ Նա՛ որ Աստուծոյ անունով կու գայ, խաղաղութիւն երկնքի մէջ և փառք՝ բարձունքներուն վրայ...»:

Աղաղակ, բազմութիւն և թափօրը որ կը յառաջանար անօրինակ և անլուր ձեւով և խանդավառութեամբ՝ դղրդեց ամբողջ Երուսաղէմը:

Եւ անոնք որ շարունակ մարգարէական պատգամները կը քննէին՝ Իսրայէլի փրկութեան նկատմամբ, փոխանակ ընդ առաջ վազելու, օրհնութեան ձայնակցելու, կուրացան ատելութեամբ ու քարացան

իրենց սրտով. չամնչցան հարցնել — իրենք զիտուններ և վարդապետներ — անուս և տգէտ բայց հաւատացեալ ժողովրդեան...:

— Ո՞վ է սա:

Ու յամօթ իրենց անհաւատութեան՝ լսեցին ժողովրդեան ձայնը որ կը գոչէր «Սա է մարգարէն Յիսուս Գալիլիայի Նազարէթ գիւղէն»...:

Բայց ո՞վ լսեց ժողովրդեան պատգամը: Գպիւր ու փարիսեցի նախանձի սեւ ատելութեամբ լեցուած, ուզեցին լսեցնել օրհնութիւնագոչ բերանները, մինչ անդին բարերն անգամ պատրաստ էին աղաղակելու:

Ահ, որպիսի ապերախութիւն...: Երուսաղէմը իր զրկին, իր Յիսուս գորովալից մօր մը շեշտով տենչացած էր իր ձագերը... բայց անոնք չուզեցին...:

Սպերախտութիւն չարաշուք, որ իր ետեւէն պիտի բերէր Երուսաղէմի զլիտուն աղէտներու չարագոյնը և սարսափելիին:

Ի՞նչ կը մնար Յիսուսի գորովագին սրտին՝ բայց փղձկէն արտասուել ապաշնորհ քաղաքին վրայ:

Եւ խակապէս Նա, «Երբոր մօտեցաւ, տեսաւ քաղաքն ու լացաւ անոր վրայ և ըսաւ. Ախ, եթէ ճանչնայիր դու զոնք այսօր բու խաղաղութիւնդ, բայց ան ծած-

կուեցաւ աչքէդ: Վասն զի պիտի գան օրեր, երբ թշնամիներդ քու շուրջդ պատնէշներ պիտի քաշեն, քեզ պիտի պաշարեն, քեզ պիտի նեղեն ամէն կողմէ և պիտի կործանեն զքեզ և որդիներդ որ քու մէջդ են, և պիտի չթողուն քար քարի վրայ, որովհետեւ չճանչցար քու այցելութեանդ ժամանակը»...:

Ահ, որքան անոյշ էր Յիսուսի հրճուանքը անմեղ ժողովրդեան օրհնութեան մէջ, և որքան դառն իր արցունքները քարասիրտ և անզեղջ քաղաքին հանդէպ որ պիտի կորսուէր...:

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

Երգ, օրհնութիւն մարեցան, նուաղեցան՝ ինչպէս ծիրանի ամպերը վերջալոյսի արեւափառ օրուան մը: Ու պատեցին հորիզոնը թուխ ամպերը հրէական ատելութեան: Յիսուս դառնացած՝ հեռացաւ քաղաքէն այն զիշեր, ու անգամ մ'ալ անտես արցունքներ թափելով խաւարին մէջ, սպասեց դեռ քանի մ'օր եւս:

Ու վերադարձաւ հոն խորհրդաւոր իրիկունը Հինգշաբթի օրուան: Աշակերտներն անհուն խանդավառութեան մէջ էին. արդէն վերահաս կը տեսնէին իսրայէլի թագաւորութիւնը, և իրենք Յիսուսի քով բազմած իշխաններ. մինչեւ իսկ վէճի բռնուէր էին թէ իրենցմէ ո՞վ պիտի ըլլար մեծը: Զարմանալի չէր այդ, քանի որ արտասովոր շքեղանք մը կը տեսնէին, յատկապէս ուզուած, հրամայուած Յիսուսէ. ինչպէս էր պերճ ու զարդարուն վերնատունը, պողպաջուն ջահերը, անոյշ գինին, համեղ գառը. արդարեւ ճոխ սեղան մը՝ որուն համար կ'արտայայտուէր թէ երկար ատեն սպասած էր վառ կարօտով... «Յանկանալով ցանկացայ զայս պասեք ուտել ընդ ձեզ...» և վերջին բառերը՝ իր չարչարանքին ակնարկող՝ անխմանալի էին մնացեր աշակերտներէն:

Ուրախութեան բաժակները, խանդավառ խօսքերն յանկարծ ընդմիջեցան, երբ Յիսուս սեղանէն ելաւ:

Ո՛չ որ գուշակեց պատճառը. ո՛չ որ համարձակեցաւ բառ մը հարցնել. ու անոնք զարմացած կը դիտէին:

Սիրածպիտ ու գորովալիցն Յիսուս հանեց իր պատմութեանը, կապեց մէջքին դէնջակ մը, շուր լեցուց կոնքին մէջ, ու սկսաւ մի առ մի լուալ աշակերտներուն ոտները:

Սպառնալիցն, հիացում քարացուցած էր զամէնքը: Յիսուս մինակ էր աշակերտներուն ոտքն ինկած. ոչ որ կը համարձակէր անոր մօտենալ սպասաւորելու համար: Ի զուր փորձեց, միակը անոնց մէջ, Պետրոս, միակը որ օր մը զանի Աստուած էր դաւանած, ի զուր փորձեց մերժել իրեն մատուցանելու այդ նուաստացուցիչ ծառայութիւնը, ինչպէս էր ոտներու լուացումը. բայց Յիսուս հասկցուց թէ դեռ անկարող էր ըմբռնելու նշանակութիւնն այդ արարքին:

Աւարտած էր Յիսուս գործը անհունօրէն խոնարհ՝ իր անհուն բարձրութեան համար, բայց և նշանակալից միանգամայն, որպէս սրբակերտ պատրաստութիւն՝ ընդունելու մաքրապէս իրենց հոգւոյն մէջ խորհուրդը՝ զոր ընդփոյթ պիտի հաստատէր անհուն սիրոյ և անհուն կարողութեան հրաշքով մը:

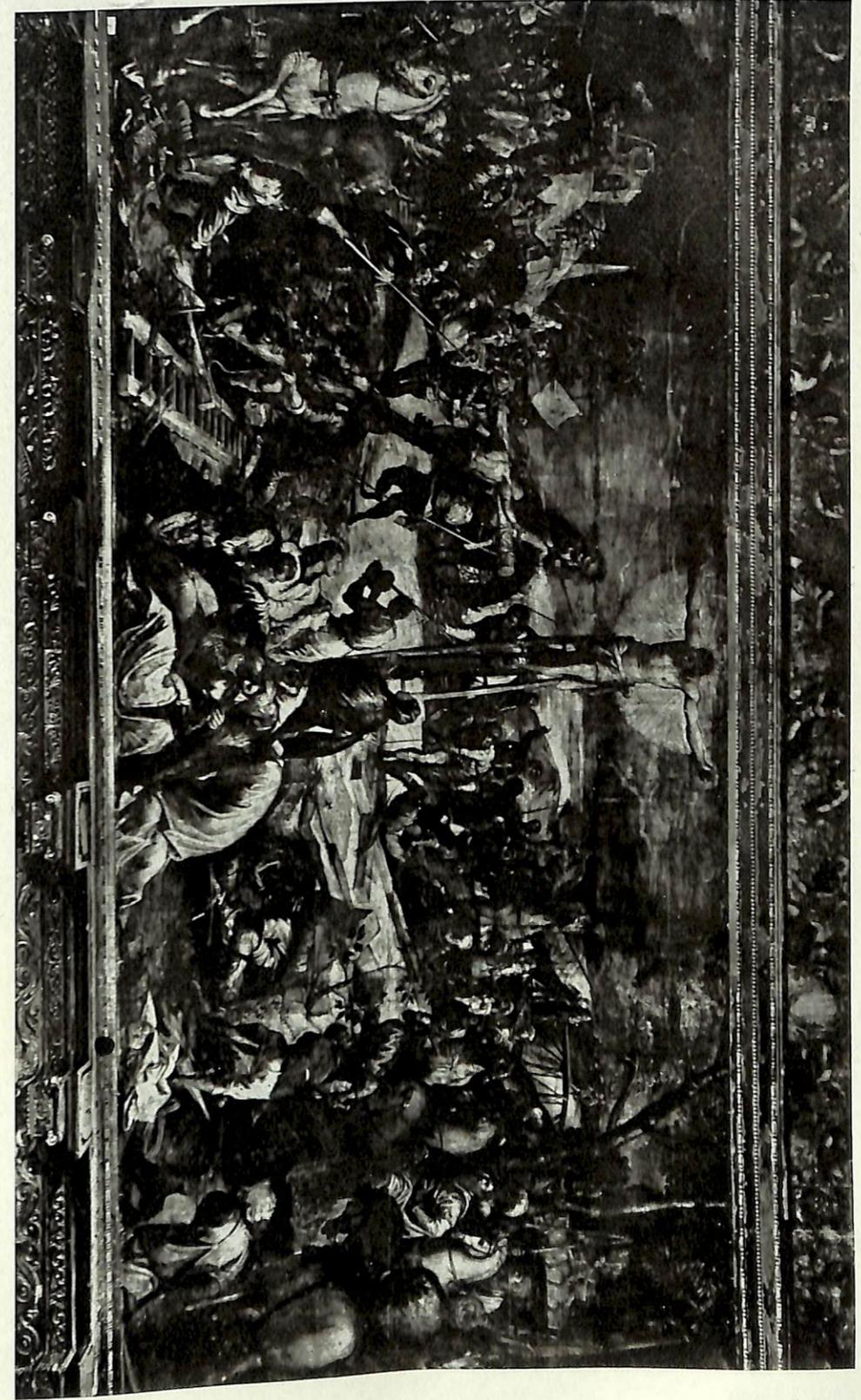
Յիսուս վերստին զգեցած իր պատմութեանը կրկին բազմեցաւ, ու ակնարկելով իր կատարածին՝ զայն օրինակ ու պատուիրան աւանդեց. « Ինչպէս ես տէրս և իր կատարածս ձեր ոտները լուացի, այսպէս և դուք պէտք է իրարու ոտքը լուաց. որով վարդապետս ձեր ոտները լուացի, այսպէս և դուք պէտք է իրարու պէտք է ընէք»: հետեւ օրինակ մ'է զոր ձեզի տուի. ինչպէս ես ձեզի, դուք ալ իրարու պէտք է ընէք»:

Այդպէս, Յիսուս, սէրն և խոնարհութիւնը կ'աւանդէր իր հետեւողներուն՝ ի սպառ դատապարտելով հպարտութիւնը որ միակ չարիքն էր եղած մարդը կորստեան մատնող:

Փրկութիւնը

ՍԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ

(Ս. ՏՈՒՐՈՍ - ՎԻՍՍՈՒՆԻ)

«Օրինակ մը տուի ձեզի, որպէս զի ինչպէս ես ձեզի ըրի, դուք ալ ընէք»։ Յովն. - (Նկ. ձեռքով)։

Բայց զեռ կատարելիք ունէր Յիսուս, յայտնութիւններ՝ իր ընտրեալ աշակերտներուն։ Ան որ ի սպառ էր սիրած իրենները, իր մահը պիտի տար ապացոյց, Եւ անա կայ- ծակի պէս անցան Յիսուսի զիմացէն մատնութեան, չարչարանքի և խաչի ահաւոր տեսարանները։

Եւ Յիսուս այնքան հեզ, այնքան անոյշ, որու սատուածային աչքերէն կեանքի և երջանկութեան ժպիտը կը հոսէր՝ երկինքն ու երկիրս երանացնող, Յիսուս տխրե- ցաւ, տրամեցաւ։ Խռովեցաւ իր հոգին որպէս ահագին ովկիանոս, ի տես չարիքին՝ զոր դուրսը խաւարին մէջ կը նիւթէին, ու իր ալէկոծ սրտէն պոսթկաց յուզուած, գրեթէ լալագին շեշտով «Չեզմէ մէկը զիս պիտի մատնէ», զիս՝ գերագոյն բարի և բարերար, զիս՝ գերագոյն գորով և սէր... զիս պիտի մատնէ իմ թշնամիներու՝ խաչի և մահուան։

Խռովեցան, տագնապեցան այլ բարի և միամիտ հոգիները, ինչպէս ոչխարներ ահեզ

փոթորիկի ժամուն, ու մէկը միայն հոն, գառնենիներու մէջ ծպտուած գայլ, կ'երկնէր զազրելի և զարհուրելի խորհուրդը, ծածկել ջանալով իր ընկերներէն՝ որ կը դողային մատնութեան անունէն իսկ:

Յիսուս դաւն յայտնեց, թէեւ ոչ ոք հասկցաւ: Ու երբեմնի հրաշագործ աշակերտը, այլեւս դիւարնակ որջ և որդի կորստեան, ելաւ, մեկնեցաւ անյայտ խաւարին մէջ...: « Բայց վնայ այն մարդուն որուն ձեռքով Որդին մարդոյ կը մատնուի. լաւ էր թէ ծնած չըլլար այդ մարդը »:

Գիշեր էր...:

Ի ՍՊԱՌ ՍԻՐԵՅ ԻՐԵՆԵՆԵՐԸ

Գիշեր էր դուրսը, բայց ոչ հոն՝ ուր Լոյսն և Կեանքն ինքնին կը ճառագայթէր: Մահուչափ խռոված սիրտը, Յիսուս, անհուն սիրոյ ժպիտներ ցոլացուց ամէնուն սրտին մէջ...:

Օրինական ընթրիքն աւարտելու վրայ էր, կը մնար յետին սովորութիւն մ'ալ, կտոր մը անխմոր հաց և քիչ մը գինի բաշխել ներկաներուն...:

Ու Յիսուս այդ արարողութենէն վերջ, առանց սիրոյ դաշինքի մը, առանց նուիրական յիշատակի մը երթար, բաժնուէր ի սպառ իր աշակերտներէն, անոնցմէ զորս կեանքի ընկեր, սիրոյ առարկայ, իր գաղտնիքներուն աւանդապահ, իր իշխանութեան հաղորդ, իր թագաւորութեան իշխաններ էր կարգած իւրայէլի ցեղերուն վրայ...: Ո՛հ, ինչքան տխուր պիտի ըլլար այդ: Եւ աստուածային բարեկամութիւնը պիտի խզուէր մարդկային բարեկամութեան մը պէս մոռացուած, չքացած, ու չնչին յուշի մը վերածուած...:

Բայց ո՛չ: Յիսուս զիտցաւ սիրել, և սիրել աստուածօրէն, ու իր բարեկամութիւնը աստուածային էր այլեւս, անխզելի: Ու ատոր համար ան թէեւ մեկնեցաւ, հեռացաւ, բայց և միանգամայն մօտ մնաց մեզի, մօտ սիրով, և ոչ սիրով միայն այլ իր սրտով, հոգով, մարմնով, աստուածութեամբ բովանդակ. այն սիրով որ կը ձգտի միանալ, լիանալ, հալիլ, ձուլուիլ...:

Ու միանալու, ձուլուելու համար մեզի հետ, սիրոյ անլուր միութեամբ՝ իր ամենակարողութիւնը գործածեց՝ ըլլալու ինքը իրապէս, գոյացապէս՝ պատառ մը օրհնեալ հացի և շիթ մը գինիի ձեւին տակ մեր կերակուրը սննդարար, և մեր բաժակն ուրախարար:

Այդպէս, եթէ սէրը միութեան կը ձգտի, Յիսուս իսկապէս ցոյց տուաւ գերագոյն օրինակ մը միութեան, որուն առջեւ կը դադրին բնութեան օրէնքները, կը սահմանուի անսահմանը, կը սպառի անսպառելիօրէն անսպառն ու անմահը, կը չափուի անչափը, կը ծախուի անծախելին և կը ճաշակուի որպէս կերակուր ինքը՝ կեանք և արարիչ բոլոր կեանքի, շունչի:

Երկինք երկիր կը հիանան, կ'ափշին այդ անհուն զօրութեան առջեւ. երբ պատառ մը հացին վրայ պատգամելով «Այս է մարմին իմ»ը, ան այլեւս մարմինն է Աստուծոյ. Աստուծոյ և Աստուած և մարդ, բաժակին վրայ՝ և ան այլեւս արիւնն է Աստուծոյ մեռած և կենդանի, և անմահ. կենդանի և կենդանացուցիչ:

Բառեր և ձեւեր և ասութիւններ, բայց իրականութեան համար հարկ է հաւատք, և հաւատքը սիրով զուգուած միայն գիտէ «Ճաշակել և տեսնել, թէ որքան քաղցր է Աստուած», Աստուած՝ մարդոց կերակուր, սնունդ, կեանք և անմահութիւն զարծած, որպէս ինք երբեմն ըսած էր. «Այդ հացը երկինքէն է իջած... մարդոց կեանքին համար... և ով որ այդ հացն ուտէ՝ յաւիտեան պիտի ապրի»:

Ու այսպէս կանխած էր նա խաչի զոհը, կը զոհուէր անմահը անմահացնելու մահկանացու և մեռեալ մարդը:

Արդարեւ ի սպառ սիրեց:

Իսկ Պետրոս, պարապեան առաքելական գնդին, Քրիստոսի աստուածութիւնը դաւանողը, հիմն և վէմն Եկեղեցւոյ, ինչ կ'ընէ այս անլուր, անխմանալի և գերագոյն սիրոյ գառանցանքին առջեւ...:

Լուութիւն, երկրպագութիւն անձառ սիրոյն՝ որ անպատում հրաշք մ'էր գործած: Մարդկային խելք, հանճար հոտ կը կըլին:

Երկինք կ'անցնի, երկիր կ'անցնի, բայց Քրիստոսի խօսքը չ'անցնիր. և Քրիստոս խօսեցաւ. «Այդ իմ մարմինն է», «Այդ իմ արիւնն է». «Չայդ կատարեցէք իմ յիշատակիս համար»:

Ո՛հ անձառելի խորհուրդ, որուն ինքնին առաջին ճաշակող և գոհացող է Յիսուս. ինք կերակուր և ըմպելի հոգուց, և ինք ճաշակող ի՛ր իսկ սիրոյն և էութեան:

Մ.հ, որքան իրաւացի էր որ ինք մեր կողմէն գոհանար իրմէ և Հօրէն, և իսկապէս «Գոհութեան երգերն երգած՝ ելան Չիթենեաց լեռը»:

Ի ՍՊԱՌ ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մինչ այդ՝ դուրսի խաւարը ա՛լ աւելի կը թանձրանար դժոխային թխութեամբ: Ազատութեան տօնական գիշերն էր՝ ժողովրդեան մը որ դժնդակ գերութեան տակ կը հառաչէր:

Ու մտահոգ, տագնապած՝ Քրիստոսի հրաշապատում կեանքէն, վարդապետութենէն և հրաշքներէն, ովսանաններու ազազակներէն որոնք դեռ իրենց ականջին մէջ կը հնչէին՝ հրէից դաւիթներն ու փարիսեցիները ժողով էին գումարեր... վերջին ժողովը՝ ձեռք ձգելու և մեղսելու զՅիսուս, որպէս թէ այդու իրենց ազգէն վերահաս կորուստի սպառնալիքը ջնջելու: Եւ աստուածուրաց ու մատնիչ աշակերտը Յուդա՝ կորուստի սպառնալիքը ջնջելու: Եւ աստուածուրաց ու մատնիչ ժողովին մէջ, զգուելի ընչաւ սիրոյ տեղ արծաթին սիրահար, եկաւ, մտաւ անօրէն ժողովին մէջ, զգուելի ընչաւ քաղցութեամբ ՅՕ արծաթով դաշինք դրաւ մատնելու վարդապետը՝ սիրոյ համբոյրով...:

Ժողով անօրէն, ժողով աստուածասպան, որ վերջին և վճռական նիստն էր նախկին անօրէն ժողովի մը, գումարուած ճիշտ Ղազարու յարութեան օրը, ուր, քակին անօրէն ժողովի մը, գումարուած ճիշտ Աստուածային գերագոյն հրաշքին, նախանձով, հանայապետ և փարիսեցի, ի տես աստուածային գերագոյն հրաշքին, նախանձով, հանայապետ և փարիսեցի, ի տես «Ինչ պէտք է ընենք, զի այդ մարդը շատ ատելութեամբ լեցուած, գոչած էին. «Ինչ պէտք է ընենք, զի այդ մարդը շատ ատելութեամբ լեցուած, գոչած էին. «Ինչ պէտք է ընենք, զի այդ մարդը շատ ատելութեամբ լեցուած, գոչած էին»:

Հոռոմները կու գան և կը կործանեն մեր տունն ու տեղը»:

Անոնցմէ մին, կայլափա, որ այն տարւոյն քահանայապետն էր, ըսաւ անոնց. «Դուք ո՛չ բան գիտէք, և ո՛չ խորհիլ, թէ լաւ է մեզի որ մարդ մը մեռնի մեր ժողովրդեան համար, քան թէ ամբողջ ազգերն իս կորսուի: — Այս բանն ինքն իրմէն չըսաւ, այլ որովհետեւ քահանայապետ էր այն տարւոյն, մարգարէացաւ թէ Յիսուս մեռնելու էր ազգին վրայ»: Ու Յովհ. Աւետարանիչ դեռ կ'աւելցնէ. «Եւ ոչ ազգին (հրէաւու էր ազգին վրայ»: Ու Յովհ. Աւետարանիչ ցրուած զաւակներն ալ ժողովէ ի մի կան) վրայ միայն, այլ որպէս զի Աստուծոյ ցրուած զաւակներն ալ ժողովէ ի մի. այդ օրէն էր որ խորհեցան սպաննել զՅիսուս»:

Խորհեցան, խօսեցան ու վճռեցին աստուածասպանութիւնը: Ի՞նչ կ'ընէին եղեռնագործ դաւը: Ո՞վ էր սակայն ի զուր կ'ամպարշտէին, ի զուր կը նիւթէին եղեռնագործ դաւը: Ո՞վ կրնար Աստուածամարդը մեղսնել, կեանքը, աղբիւրը կեանքի:

Ինք ըսած էր «Անոր համար կը սիրէ զիս Հայր, որովհետեւ ես ինքզինքս կը նուիրեմ, որպէս զի միւս անգամ առնեմ: Ոչ ոք զայն ինձմէ կրնայ առնել, այլ ես անձամբ զայն կը նուիրեմ. իշխանութիւն ունիմ զայն տալու, և իշխանութիւն զայն միւսանգամ առնելու»:

Ահա ինք Յիսուս՝ տէր իր կեանքին և իր մահուան. ինք նուիրող իր կեանքին Աստուծոյ որդոց փրկութեան համար, հրէից ունայն յոխորտանքէն և աստուածասպան դաւէն առաջ:

Եւ Հայրն ալ մարգարէին ձեռքով պատգամած էր. « Իմ հոգւոյս սիրելին իր թշնամիներուն ձեռքը մատնեցի », և այլուր. « Եւ Աստուած զինքը մատնեց մեր մեղքերուն համար »:

Եւ այդ զիշեր դադրած էր օրինական, ստուերական զառի զոհը, ճաշակումը: Ինքն Աստուած էր Գառը, Յիսուս, զոր երբեմն մատնանիշ էր ըրած Յովհաննէս Մկրտիչ Յորդանանի ափերուն մօտ « Ահա Քրիստոս, Գառն Աստուծոյ, որ աշխարհի մեղքերը կը բաճնայ ». և այդ Գառը ինքզինք տուած էր կանխիկ ճաշակ խաչի զոհին, վերնատան մէջ, սիրոյ զառանցանքով:

Այդ էր Աստուծոյ ծրագիրը, որ « Այնքան սիրեց զաշխարհ, մինչեւ իր Միածինը նուիրեց » մեռնելու փոխարէն մարդկութեան:

« Բունն է իբրեւ զմահ սէր »:

Եւ սկսաւ աստուածային ողբերգութիւնը, հոն՝ ուր քանի մ'օր առաջ ովսանաններ էին հնչած:

Թատերաբեմին վրայ երեւցան դէմ զիմաց, ճակատ ճակատի, Աստուած՝ որ մահու չափ պապակած էր մարդոց համար մեռնելու, և մարդիկ՝ որ մահուչափ առեւտրութեամբ Աստուծոյ մահը կ'ուզէին:

Ու խաւարչտին էր մարդոց ճամբան, ինչպէս իրենց խորհուրդը: Չարութիւն և առեւտրութիւն զանոնք կուրացուցած էին և քարացուցած իրենց սիրտը: Ու այդպէս կրկնակի զիշեր, կրկնակի խաւար էր իրենց համար:

Արդարեւ յիմարներ՝ որ խաւար բիբերով լոյսը կը փնտռէին, լոյսն ու կեանքը՝ մահացնելու համար զԱնի: Կը խարխափէին, կը փնտռէին, կը հարցնէին Յիսուս Նազովրեցւոյ մասին. և սակայն հոն էր նա, կեանքն և լոյսը. հոն էր, իրենց հանդէպ:

Եւ յանկարծ, ինչպէս երբեմն Սինայի ամպորոտ, հուր ու բոց կատարին՝ ձայն տուաւ Յիսուս « Ես եմ », որպէս թէ ըսէր, Ես եմ Ահեղը, Յաւիտենականը, Արարիչը, կեանքը, Լոյսը. « Ես եմ », ու այդ ահեղ էական բարբառը զգեսնեց, շանթահարեց մատնիչ ու մահախնդիր:

Պիտի կարծուէր թէ սարսափած՝ կարեկցութեան և գութի աղաղակ մը պիտի բարձրացնէին այդ թշուառականները... Ինայելու իրենց կեանքին, ներելու եղեռնաւոր մեղանքին, ու փարելու արցունքով աստուածային ոտքերուն:

Եւ սակայն լուծիւն, քարացած լուծիւն, քարացած սրտեր:

Ո՛չ ոք, ո՛չ ոք զգաստացաւ:

Վերջին անգամ մ'ալ ուրեմն Յիսուս ճաճանչեց իր բերնէն Աստուածութեան ճաճանչը... Եւ անոնք չհաւատացին. « Իրեններուն եկաւ, և իրենները չընդունեցան »: Եւ Յիսուս կանգնեց այդ դիւահար ոգիները, անգամ մ'ալ կրկնեց իր ետը, հեզագին, ու ինքզինք անոնց յանձնեց:

Ձինք լքած էին այդ պահուն իր այնքան սիրած աշակերտները. զինք լքեցին հրեշտակներու զունդերը՝ երբեմն սպասաւոր և երկրպագու իրեն անապատին մէջ. զինք լքեր էր և Հայրը, « Իր թշնամեաց ձեռքը մատնած իր հոգւոյն սիրելին »...:

Միայնակ էր Յիսուս:

Ոչ միայն միայնակ, այլ և հալածուած ի մահ: Իր մահուան ծարաւի էին Հրեաներն և հեթանոսներ:

Ի՞նչ էր ըրած արդեօք Յիսուս անոնց...:

Անոր սրբութիւնը, քարոզած ճշմարտութիւնները, զթութեան և սիրոյ գործերը, այնքան հրաշք, այնքան զարմանալիք, կարծես մոռցուեցան, թաղուեցան այն պահուն:

Եւ ո՛ր էին այնքան բժշկեալներ, այնքան կոյրեր՝ այժմ լոյսի մէջ ժպտուն, այնքան հայրեր ու մայրեր՝ որոնց զուակներն էր կենդանացուցած. այնքան հազարներ՝ կերակրուած, այնքան վշտահարներ՝ սփոփուած...:

Ահ գէթ մէկ հոգի, գէթ մէկ գութի խօսք արտասուելի, լքուած, թողուած, չարչարուած Յիսուսի սրտին սփոփարար:

Ո՛չ ոք, և ո՛չ մէկը:

Ահա Յիսուս մինակ, որ կ'ոգորի մեղքին դէմ, դժոխքին դէմ, մահուան դէմ, որոնք միահամուռ կը սարսին այս աստուածային ախոյեանէն. բայց ո՛չ մարդիկ, մարդիկ՝ Աստուծոյ արեան ծարաւի:

Եւ սակայն ինք Յիսուս էր որ արդէն տուած էր ինքզինք, մատնած էր իր անձը մարդոց, « Առէք, կերէք, այդ իմ մարմինս է՝ ձեզի համար բաշխուած... Խմեցէք, այդ իմ արիւնս է՝ ձեզի համար թափուած »:

Ու կը թափէր հեղեղորէն այդ անգին արիւնը իր սիրող սրտէն ու ամբողջ մարմնէն՝ Գեթսեմանեան պարտէզին մէջ ուր մահուան երկունքը քրտնեցաւ, Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ, ուսկից կ'անցնի հիմա քաղքուած, թքալից, զանակոծ, անագուրոյն եղեռնաւորի մը պէս:

Կո՛յր, ապաշնորհ և արիւնախանձ թշնամիներ: Եւ սակայն կարծես կը կարդան Յիսուսի ճակտին վրայ բարդուած ամբողջ եղեռները մարդոց, Աստուծոյ անէծքն ու

Դէպ ի լեռը սիրոյ և ցաւի - (Նկ. Թիեֆօլոյե)

գատապարտութիւնը ու կ'ատեն զայն մահու չափ, ինչպէս ատելի են իսկապէս մեղք ու մահ:

Ատեն կը գումարուի: Յիսուս իր աստուածութիւնը կը քարոզէ անգամ մ'ալ, ինքն է դանիէլեան տեսիլքի « Որդին մարդոյ » որ ամպերուն վրայէն կու գայ...: Չայդ կը հաստատեն իր խօսքերն ու գործերը զորս յայտնապէս կատարած է՝ սքանչացնելով ամբողջ աշխարհը...:

Եւ սակայն կը պատեն սիրտ և հանդերձ ու կը գոռան «մահապարտ է»: Հոռմի պաշտօնեան ալ կը լսէ ճշմարտութեան ձայնը Անոր բերնէն ու կը սարսի...: Եւ սակայն ան ալ կը դատապարտէ գՅիսուս...:

Եւ ահա Յիսուս Գողգոթայի ճամբուն վրայ խաչին տակ ընկճուած, նախատինքնին, թուրքին ու մուրին մէջէն կը յառաջէ ոգեսպառ, կարծես ցաւազին ձայնով մ'աղերսելով « Չեզի՛ կ'ըսեմ, ձեզի՛ կ'ըսեմ, անցաւորներ ճանապարհներու, դարձէք նայեցէք և տեսէք թէ իմ վրաս հասած ցաւերուն նմանն երբեք եղած է... »:

Եթէ հնար ըլլար տեսնել այդ խաչին մէջ բոլոր մեղանքն ու չարութիւնը համօրէն մարդկութեան, այն ատեն պիտի կարենայինք ըմբռնել թէ որքան ազեխարշ էին Յիսուսի ցաւերը, որքան ծանր կը կշռէր Յիսուսի ամենասուրբ ուսերուն այդ խաչը:

Մինչ սպառած կը թուէին Յիսուսի ուժերը, և ճամբան կ'երկարէր դեռ, օգնութիւն մը փութացուցին անոր, որ չանշնչանար ճանապարհին վրայ, և անէծքի լերան վրայ բարձրացնէին զայն ի տես աշխարհի, յետին խայտառակների նշաւակ ընելով:

Ահաւոր չարութիւն, որ սակայն բախտաւոր ըրաւ նախասահմանուած երջանիկ հոգի մը, կիրենացի Սիմոնը, Յիսուսի խաչը վերցնելու, ու այդպէս զրական ու գործնական մաս մ'ունենալու մեր փրկութեան ամենասուրբ և թանկագին գործին մէջ, շահելով փրկողին և փրկեալներու սէրն և երախտագիտութիւնը:

Ահա լեռն անէծքի՝ ուր մահացաւ առաջին մարդը. նոյնն ահա կը փոխուի օրհնութեան՝ ուսկից պիտի հոսէր կեանքը մարդկութեան:

Հոն կ'աւարտի Քրիստոսի կեանքը, հոն փրկութեան գործը, հոն լուացումը մարդկութեան իր մեղանքէն, հաշտութիւնը երկնքի և երկրի:

Ենթահալին աստուածային թռիչ մը կ'աննէ քանդակելու Քրիստոսի խաչելութեան զարհուրելի և պաշտելի փրկական տեսարանը:

Ուր երկնցաւ հեշտալից ախորժակով Աղամի ձեռքը մեղապարտ արգիլեալ ծառի պտուղին՝ հոն կը գամուի պատառոտած անըմբերելի խոցերով, ամբիձ ձեռքը Յիսուսի:

Հոն մեղապարտ ոտքին տեղ՝ Յիսուսի անպարտ ոտքը հեղուսեալ:

Հոն փայտը խաչին, օծուած Քրիստոսի անգին արիւնով՝ փոխանակ մահաբեր փայտին:

Հոն կեանքն և հեղինակն ու արարիչը կեանքին Քրիստոս՝ փոխանակ Աղամի մահուան:

Համակ խորհուրդ պաշտելի, իր ահաւոր սարսափելիութեան մէջ:

Ո՛վ տեսիլ ահաւոր. Աստուած խաչուած անլուր և անտանելի ցաւերով. լքուած երկնքէն, երկրէս...:

Այդ պահուն անշուշտ երկինք լացին, երբ տեսան յաւիտենականն ու հզօրը պրկուած խաչին վրայ, որպէս տիեզերական մահապարտ ամբողջ տիեզերքի անէծքին նշաւակ:

Մինչ արիւնաբբու հրէական ամբոխը դեռ անէծք կը կարգար մահամերձ Յիսուսի դէմ, Ան հեզագին՝ թէեւ անհուն ցաւերու ովկեանին մէջ ընկզմած՝ ներումն կը հայցէր Աստուծոյ աստուածասպան եղեռնին համար՝ որուն չարութիւնը խելքէ մտքէ վեր էր. « Հայր, ներէ՛ ասոնց, զի ըրածնին չեն գիտեր »:

Այդպէս նա ինքզինք կը ցուցնէր գթած, ներող և փրկիչ՝ ինչպէս էր հզօր և արդար: Արդէն խաւար էր պատեր երկինք ու երկիր՝ այն պահէն երբ բնութեան գերագոյն տէրը մերկանդամ բարձրացաւ խաչին վրայ՝ յաղթական կառք՝ որով արշաւեց մեղքին և մահուան դէմ:

Իր անարգանքը մեծցնելու համար աջէն ու ձախէն կը բարձրանային զոյգ մը աւազակ. որոնցմէ զղջացող սիրտը՝ երանութեան խոստումն ստացաւ այդ պահուն, կաթիլ մ'արցունքով արքայութիւնը գողնալով, քանի որ օրհասականն Յիսուս կը գոչէր « Այսօր ինձ հետ պիտի ըլլաս դրախտին մէջ »:

Այսպէս կը սկսէր մեղապարտ մարդուն լուացումը Քրիստոսի արիւնով. բայց դեռ որքան հոգիներ կ'ուզէր Յիսուս իր արեան գին և փրկանակ, ան, որքան սէր որ հառաչէր կու տար իրեն. « Ծարաւի՛ եմ » շիթ մը ջուրի՝ պապակ շրթներու, մարդոց սիրոյն՝ ի սպառ սիրոյս փոխարէն:

Ու խաչին տակ լուռ ու ցաւազին, անհունօրէն ցաւազին, կը հսկէր Տիրամայրը, մեռնելով իր որդւոյն հետ: Երկու սրտեր անբաւօրէն սիրող և սիրուած, անբաւօրէն տառապող միմեանց կրած անպատում ցաւերուն համար:

Ահա որդւոյն հետ և մայրն ալ փրկիչ: Մահացու ցաւեր, մահացու հաճոյքներուն փոխարէն բոլոր մարդկութեան. և ատով եղած մայր բոլոր փրկեալներուն:

Յիսուս շիթ մը միսիթարութիւն կաթեց իր սիրող սրտէն, ու իր ցաւազին մօր գիրկն յանձնեց Յովհաննէսը՝ սիրուած աշակերտ՝ սիրուած մարդկութեան տիպար. « Կին դու, ահա որդի քո » . ու աշակերտին ու փրկուած մարդկութեան ցուցնելով իր մայրը՝ « Ահա մայր քո »:

Յիսուս « սիրեց իրենները, ի սպառ սիրեց »: Սիրեց իր մայրը յետին սփոփանքով, սիրեց սիրելի աշակերտը թանկագին մայր մը տալով և իրեն փոխանորդ ընելով, աղաղակ մը բարձրացաւ իր հոգիէն « Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ լքեցիր զիս » . անոնց համար:

Ու ինք խարոյկին վրայ ճենճերուած, լեղոյ և դառնութեան մէջ ընկզմած կարծես սարսեցաւ, դարձեալ մինակ, դարձեալ անոք, դարձեալ անսփոփ. ու սրտակեղեք աղաղակ մը բարձրացաւ իր հոգիէն « Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ լքեցիր զիս » . այդքան խոր էր իր ցաւը:

Եւ սակայն Աստուած էր, երանութեան աղբիւր: Ո՛վ գերագոյն երջանկութիւն և ամենախորին թշուառութիւն. ո՛վ կեանք և կենդանատու, ո՛վ անմահ մահացած:

Չոհր կը սպառէր. արեան յետին շիթերն ալ հոսած էին. « Ամենայն ինչ կատարուած է » գոչեց Յիսուս, ըսել ուզելով թէ կատարուած էր Հօր Աստուծոյ կամքը, և կատարուած էր մարդոց փրկութիւնը անճառ և անպատում իր սիրոյն զոհով, և ցուցնելու համար թէ ինք էր սիրալոյսը իր կեանքը մատուցանող որպէս զոհ, « Հայր, քու ձեռքը կ'աւազեմ ինչպէս օրհասական Յիսուսի, այնքան հզօր, այնքան անդեմ հոգիս » . յետին աղաղակ օրհասական Յիսուսի, այնքան հզօր, այնքան սաստիկ որ ամբողջ տիեզերքին լսելի եղաւ:

Եւ Յիսուս խոնարհեցուցած իր գլուխը՝ աւանդեց հոգին:

Աստուած մեռաւ:

Տիեզերքին մէջ յանկարծ տիրեց խոր և սառնատեսակ լուռութիւն մը. կեցաւ ամէն շունչ, դադրեցաւ ամէն բարախ, ու կարծես ապշեցան մարդ և անասուն: Յաջորդեց խորհրդաւոր և անլուր սարսուռ մը. Հանդէպ կեանքին որ կը մահանար՝ սարսեցաւ խորհրդաւոր և անլուր սարսուռ մը:

ամբողջ տիեզերք, զողաց երկիրն իր հիմերէն, պատուեցան լեռ ու ժայռ, գերեզմաններ բացուեցան ու արդարներ ազատած դժոխքի և մահուան պարտուած իշխանութենէն՝ ելան շրջեցան. աւետարտ մարդկային փրկագործութեան:

Սպառած էր զոհը, կատարուած՝ փրկութիւնը:

Եւ մինչ Աստուծոյ արիւնով կը մխար անէծքի և օրհնութեան լեռը, սգաւոր թափօր մը կ'երկարէր անկէ դէպ ի վար: Անոր գլուխը՝ կը տեսնուէր Որդեկորոյս Մայրը, անհուն սուգով ցաւագին, և անհուն բերկրանքով լցուած մարդոց փրկու-

«Սուրբ քու սիրտդ ալ պիտի խոցէ» (Դուկ.)

թեան որ կատարուած էր: Ու Տիրամօր հետ բարեպաշտ Մարիամներ որ Փրկչին արեան շիթերուն վրան սիրոյ արցունք ցօղելով կը դառնային:

Ու կը դառնային անոնք ցաւագին և յուսալից միանգամայն՝ սպասելով վարդապետին անսուա խոստման թէ «Երեք օր վերջ յարութիւն պիտի առնեմ», թողով իրենց ետին Գողգոթայի սրբացած լեռը, ուր սկսեցին թրթռալ նոր և անօրինակ վերջալոյսի մը զողովուն նշոյլները, և սրտնց համբոյրին մէջ դեռ կը նշմարուէր հեռապատկերը՝ աւագակներու մէջտեղ բարձրացած խաչելութեան Անոր որ անհուն սիրով մեռած էր մարդկութեան համար, և ստացած զայն զին իր արեան, յաղթանակ իր փառքին և երկրպագու իր ամբաւօրէն զթած և փրկարար սրտին:

Հ. ԵՂՈՒ ՓԵՉԻԿԵՍ

Ի ՓՐԿԱԳՈՐԾ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Դուսար Սիոնի Եկեղեցի
Հեթանոսաց ժողով
Եւ ի հանդէս աշէզ:

Տէս զՍողոմոն զխաղաղութեան
Արքայն յայտնեալ յերկիր
Ըզքօ փեսայն ամբիծ:

Այսօր պատկեաց մայրն իւր զնա
Փշովք բոլորեալ թագիւ
Եւ առաքեաց առ քեզ:

Զգեցոյց ծիրանի արքունական
Քրտմիդ ի փառս նորին
Հաճոյ լինել սրտիդ:

Բայց զքօ զառագաստ եղբօրորդւոյ
Բայց և ընկալ ի գիրկս,
Եւ աուր ողջոյն սիրով:

Այս այն թագաւորն
Որ զհայրենիսն եթող ունայն
Եւ զմայրն և զքեզ արար մարմին:

Մեծ է այս խորհուրդ յեկեղեցի
Եւ ի ֆրիստոս ցուցեալ
Անճառ սիրոյ առիթ:

Դուք ճաշակեցէք
Եւ զայս առեք եղբարք մտաց աջօք
Զքաղցրութիւնը Տեան:

Չեք առ մեզ երկիւղ
Այլ է մաքուր սիրոյ պատճառ բաժակս
Մատուակեալ այսօր:

Անդամք Քրիստոսի արեամբ նորին
Զմայլեցուցէք զսիրտս,
Եւ աուք պտուղ զարտար:

Կերայք և լացէք, կերայք արտասուօք
Զմարմին փրկչին ձերոյ,
Զարչարանացն հաղորդ:

Սա առհաւատչեաց
Եւ գրաւական ձեզ հաստատուն տուաւ
Ուրախութեանն երկնից:

Տնկակիցք մահուն
Բողբօլ եմք մեք այն կուսածին արեան,
Մեղուք ընդ նմա կամօք:

Գրեցուք առաջի աչաց մերոց
ԶՅիսուս ի խաչն այսօր
Եւ խաչեցուք ընդ նմա:

Յայտնեաց զսէրն իւր Աստուած
Ի մէջ երկրի ի մահու լեալ
Այն ծոցածին ծաղիկն:

Զի արդարութիւն սուրբ Միածնիս
Զամենեսեան հանցէ
Ի յանիծից մեղաց:

Շնորհօք կենդանիք յարդարութիւն
Եղաք ի փառս միշտ
Նորս Ազամայ մահուամբ:

Հաւատով առ սա և ոչ գործով
Եղաք արդարք մեք
Ազազակէ Պօղոս:

Հաւատացեալքս փառք և պատիւ
Հանցուք նմա երգով
Ի յաւիտեանս ամէն:

